

УДК 338.45:620.9

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.06.11>

Дороніна Ірина Ігорівна,
кандидат економічних наук,
докторант кафедри економічної
політики та врядування
Національної академії державного управління
при Президенті України
ORCID 0000-0002-7032-644X
k-irri@ukr.net

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВИ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ

Анотація

У статті висвітлено хронологію процесу екологізації економік країн світу, спад домінування моделі економіки, що призводить до виснаження природного капіталу та енергетичних ресурсів, масштабної бідності, збільшення економічного і соціального розриву між країнами та регіонами світу. Зміна глобальної парадигми, перехід від стратегії «зростання» до стратегії «розвитку» дозволяє здійснити перехід від ресурс-орієнтованої та енерговитратної економіки до ресурс- та енергоощадної економіки.

Метою статті є систематизація наукових напрацювань щодо формування концепції «зеленої» економіки, ролі держави у ній та виявлення змін у моделі інвестування.

Наукова новизна статті полягає у систематизації теоретичного обґрунтування екологізації економіки, сталого розвитку та концепції «зеленої» економіки. Ці процеси обумовлюють переміщення приватного капіталу від «коричневих» до «чистих» («зелених») технологій, а державі відводиться роль регулюючого суб'єкта.

Висновки. Визначено, що в економічній теорії існує ряд шкіл (неокласична, посткейнсіанська, екологічної економіки), які включають розгляд питань екології в проблемне поле своїх досліджень, що має суттєвий вплив на теорію та практику публічного управління та адміністрування. З'ясовано, що екологізація економіки, «озеленення» виробництва і технологій поширились із глобального рівня на рівень реальних господарюючих суб'єктів, що спричинило формування моделі соціально-відповідального інвестування. Втручання держави у цей процес є необхідним, однак вона повинна бути регулюючим суб'єктом, виконувати роль каталізатора, а не ставати альтернативним джерелом «зеленого» фінансування.

Ключові слова: сталий розвиток, екологічна економіка, концепція «зеленої» економіки, «циркулярна» економіка, «зелене» інвестування, відновлювана енергетика, державне регулювання.

Doronina Iryna I.,
PhD in Economics,
Doctoral Student of Economic policy and
governance Department, National Academy for
Public Administration under the President of Ukraine
ORCID 0000-0002-7032-644X
k-irri@ukr.net

ECOLOGIZATION OF THE ECONOMY AND THE ROLE OF THE STATE: RETROSPECTIVE ANALYSIS OF SCIENTIFIC APPROACHES

Abstract

The article covers the chronology of the process of greening the world's economies, the decline in the dominance of the economic model, which leads to depletion of natural capital and energy resources, large-scale poverty, increasing economic and social gap between countries and regions. Changing the global paradigm, the transition from a strategy of «growth» to a strategy of «development» allows the transition from a resource-oriented and energy-intensive economy to a resource- and energy-saving economy.

***The purpose of the article** is to systematize scientific work on the formation of the concept of «green» economy, the role of the state in it and identify changes in the investment model.*

***The scientific novelty** of the article lies in the systematization of the theoretical substantiation of the greening of the economy, sustainable development and the concept of «green» economy. These processes lead to the transfer of private capital from «brown» to «clean» («green») technologies, and the state is given the role of a regulatory entity.*

***Conclusions.** It is determined that in economic theory there are a number of schools (neoclassicists, post-Keynesians, environmental economists), which include consideration of environmental issues in the problematic field of their research, which has a significant impact on the theory and practice of public administration. It was found that the greening of the economy, «greening» of production and technology has spread from the global level to the level of real business entities, which has led to the formation of a model of socially responsible investment. State intervention in this process is necessary, but it should be a regulatory entity, act as a catalyst, and not become an alternative source of «green» funding.*

***Key words:** sustainable development, ecological economy, concept of «green» economy, «circular» economy, «green» investment, renewable energy, state regulation.*

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ століття міжнародне співтовариство дійшло до усвідомлення необхідності переходу до нової ресурсоефективної моделі економіки, згідно з якою зростання добробуту суспільства співпадає зі зниженням впливу на навколишнє середовище. Поштовхом до цього стали серйозні екологічні проблеми, викликані, значною мірою, активною економічною діяльністю людей, і усвідомлення на державному рівні проблеми виснаження запасів природних ресурсів у довгостроковій перспективі при їх інтенсивному використанні.

Протягом останніх 50 років науковці та практики приділили багато уваги дослідженням різних аспектів енергетичного та ресурсного майбутнього. Так, ще у 1972 році американські вчені Донела та Деніс Медоуз, Йорген Рандерс і Вільям Беренс [1] у доповіді «Межі зростання» оприлюднили результати дослідження щодо вичерпності ресурсів у 2050 році при тогочасних темпах зростання промислового виробництва, забруднення довкілля та споживання.

Завдяки всебічним дослідженням взаємодії суспільства, навколишнього середовища

та економіки виникло усвідомлення процесу формування «екологічної» економіки як нового вектору розвитку та ролі держави в ньому. Активна практична діяльність у сфері екологізації господарських відносин, переведення їх на «зелену» (дружню до природи) основу, державне регулювання цих процесів вимагає систематизації теоретичного обґрунтування, яке формувалося протягом кількох століть.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зміна світової парадигми розвитку простежується у працях багатьох зарубіжних та українських науковців. Зокрема, теоретичні аспекти сталого розвитку розглядали К. Андерсон, Ф. Боус, О. Біна, О. Богачова, Г. Дейлі, І. Яковлев. Концепція «зеленої» економіки знайшла відображення у роботах вітчизняних науковців: Ю. Бережної, Б. Буркинського, Т. Галушкіної, Л. Мусіна, В. Потапенко, Ю. Огаренко та інших. Однак залишився недостатньо дослідженим узгоджений взаємозв'язок концепцій низьковуглецевого розвитку, який і визначає нові цілі інвестиційної політики країн.

Метою статті є систематизація наукових напрацювань щодо формування концеп-

ції «зеленої» економіки, ролі держави у ній та виявлення змін у моделі інвестування.

Виклад основного матеріалу. Дослідження еволюції поглядів економістів на навколишнє середовище у період XVII–XX ст. показують, що тривалий час проблеми екології не були предметом вивчення, оскільки не спостерігалось істотних змін саме в навколишньому середовищі. Проте, вивчаючи основи багатства, у XVII–XVIII ст. такі вчені, як У. Петті, Ф. Кене, А. Тюрго, А. Сміт вказували на те, що праця, земля, природа, сільське господарство впливають на формування навколишнього середовища.

Наприкінці XVIII – початку XIX ст. на основі виявленого взаємозв'язку економічних процесів і природи Т. Мальтусом формується ідея обмеженості природних ресурсів. Паралельно розвиваються думки щодо взаємозв'язку соціально-екологічних аспектів добробуту і суспільства (Дж. С. Мілль) [3], а також теорія відтворення суспільного капіталу (К. Маркс).

Наприкінці XIX ст. та у першій половині XX ст. світова економічна думка була збагачена теорією екстерналій (А. Пігу, Р. Коуз), що дозволила врахувати вплив прав приватної власності на об'єкти навколишнього середовища. Йдеться про те, що шкода, яка завдається довкіллю, повинна бути компенсована постраждалій стороні у формі державної субсидії на основі введення відповідного податку. Водночас спостерігається активне вивчення проблем взаємозв'язку виснаження природних ресурсів та економіки (Г. Хотелінг, С. Кузнець, К. Болдуінг, Р. Солоу), закладаються основи теорії прийняття екологічних рішень в умовах невизначеності (К. Ерроу).

Вивчення теоретичних концепцій, що формуються в другій половині XX ст., дозволило виділити три основні напрями, в рамках яких розробляються рішення екологічних питань і проблем [2, с. 5]:

1) неокласична школа, представники якої розглядають екологічні проблеми як зовнішні ефекти, що можна усунути за допомогою податків, торгівлі дозволами тощо;

2) школа екологічної економіки, представники якої вбачають проблему в самому економічному зростанні, оскільки економіка є частиною екосистеми, а вона обмежена. Рішенням цієї проблеми в рамках даного напрямку вважається обмеження економічного

зростання, що дуже складно реалізувати в капіталістичній економіці;

3) посткейнсіанська школа, прихильники якої розглядають ряд проблем, що стримують «зелене» зростання, виділяючи в якості головних причин фундаментальні невизначеності і низький потік інвестицій в «зелені» проекти та пропонуючи комплекс заходів щодо вирішення цих питань.

У теорії неокласичної економіки особливо значущими стали дослідження, проведені в 1950-х роках. Ці дослідження розглядали загальні екологічні ресурси як першопричину багатьох економічних зовнішніх ефектів, обґрунтовуючи це тим, що, наприклад, океани й атмосфера нікому не належать, отже, їх можуть вільно використовувати усі [3]. Суть неокласичної концепції зводиться до того, що ринок забезпечує оптимальний розподіл ресурсів, і всі ресурси є взаємозамінними, тобто при їх дефіциті відбувається зміна цін на них, що стимулює розробку нових технологій, і поява нових ресурсів, а дисконтування дозволяє подбати про майбутні покоління [4]. Виникаючі екологічні проблеми розглядаються як «провали ринку», які можна усунути за допомогою податків, торгівлі дозволами та іншими методами. По суті, неокласична школа займається двома ключовими напрямками в екології: оцінкою екологічних активів і розробкою інструментів політики з управління цими активами [5].

Наприкінці 1960-х і на початку 1970-х років формується школа екологічної економіки. До її основоположників можна віднести Германа Дейлі, Анну Марі Янссон, Джоана Мартінес-Алира, Роберта Костанцо та інших [6, с. 295]. З позиції школи екологічної економіки, економічна діяльність людини розглядається як частина або підсистема природи, а тому економіка підпорядковується природі [7, с. 60].

Концепцію «екологічної» економіки вперше було сформульовано в 1997 році у роботі Г. Дейлі «Поза зростанням: економіка сталого розвитку» [8], в якій автор стверджує, що зростання є не лише достатнім для справді сталого розвитку, але прямо протистоїть цілям, що загалом підтримує ця доктрина, адже постійне зростання – це не лише небажаний та неефективний економічний результат, але й фізична неможливість, яка призведе людське суспільство та планету до

руйнування. Автор також наголошує на тому, що політика, яка формується на основі моделювання та обрахунку макропоказників, повинна перейти до нової парадигми, а саме: від процесу зростання до збалансованого розвитку.

Екологічні економісти вважали, що економічна система не може розглядатися окремо від екосистеми, яка є обмеженою. Оскільки економіка є її частиною, то для вирішення екологічних проблем необхідно обмежити економічне зростання. В якості механізму переходу до «зеленої» економіки представники цього напрямку пропонують збільшити оподаткування на використання природних ресурсів при скороченні податкового тягара на інші фактори виробництва [9].

Слід відзначити, що посткейнсіанський підхід спрямований на досягнення стійкості економічного розвитку, в якому велика роль приділяється державі. В рамках підходу даної школи розглядаються три основних проблеми в сфері екології: обмежені ефекти заміщення, фундаментальні невизначеності, проблеми фінансування нових інвестицій. При цьому пропонується низка заходів задля їх рішення [10]: ліквідація фундаментальних невизначеностей за допомогою встановлення довгострокових цілей в державній політиці; підвищення ролі банківського сектора в захисті навколишнього середовища за допомогою збільшення фінансування в дану галузь за рахунок використання державних гарантій за кредитами в «зелені» технології і фірми; застосування інших заходів прямого втручання.

На початку XXI ст. сталий розвиток став міжнародним трендом, універсальною політичною стратегією для національного та міжнародного рівнів. Країни світу прийняли стратегії сталого розвитку, однак сучасні світові тенденції визначають подальшу траєкторію їх удосконалення, оскільки домінантою є ідея інтегрального підходу до розв'язання економічних, соціальних та екологічних проблем. Саме на тлі цього наукового фундаменту і виникла теорія «зеленої» економіки [11, с. 21].

Спершу ідея «зеленого» економічного зростання знайшла своє відображення в новій ініціативі ООН – «Новому глобальному зеленому курсі», який робить ставку на об'єднанні завдання розвитку і завдання збе-

реження навколишнього середовища, у тому числі клімату, за рахунок пріоритетного розвитку екологічних ніш зростання і новітніх екологічно чистих технологій. Суть цієї ідеї полягала у запровадженні в світову економіку екологічних стандартів, які концентрують увагу на максимальному зниженні вмісту вуглецю та енергоємності виробництва.

Світова фінансова криза 2008 – 2009 років та її наслідки стали тією відправною точкою міжнародного піднесення «зеленої» економіки, що підштовхнули світове співтовариство до перегляду традиційних моделей економічного розвитку. Саме у цей час концепція «зеленої» економіки отримала суспільний резонанс і почала активно обговорюватися урядами країн та експертним середовищем на різних міжнародних форумах та конференціях. Зокрема, починаючи з 2008 року, коли ЮНЕП започаткувала «Ініціативи з «зеленої» економіки» [12], цей термін починає використовуватися у документах ООН. У 2012 році Конференція ООН з питань сталого розвитку (United Nations Conference on Sustainable Development) стала платформою для впровадження концепції «зеленої» економіки на міжнародному рівні.

Економічні процеси постійно пристосовуються до умов, що змінюються, однак така адаптація ще більше змінює навколишнє середовище. Економічні інститути, які були добре пристосовані до викликів XIX – XX ст., на сьогодні мають адаптуватися до викликів XXI ст.

Трансформаційний процес декарбонізації відбувається по всьому світу в усіх галузях, що є результатом технологічних інновацій, нової політики на всіх рівнях. Зростання ринкової капіталізації таких секторів економіки, як відновлювана енергетика, технології енергозбереження, забезпечення чистою водою, стале лісове господарство та рибальство, переробка пластикових і твердих відходів, екологічна інфраструктура та інші довели, що вони стали формувати основу світової «зеленої» економіки [13].

За підрахунками Євростату, екологічна економіка у 2016 році згенерувала загальну валову додану вартість в обсязі 303 млрд євро, що становить 2 % ВВП ЄС. Того ж року загальна зайнятість в екологічній економіці досягла 4,5 млн осіб (серед країн, де у секторах виробництва екологічних

товарів та послуг найбільше зайнято населення – Німеччина, Велика Британія, Франція, Італія, Іспанія). Переважно зайнятість в екологічній економіці пов'язана з поводженням з відходами, виробництвом відновлюваної енергії та заходами енергоефективності.

Згідно з доповіддю FTSE Russell [13] на «зелену» економіку сьогодні припадає

6 % світового фондового ринку (близько 4 трлн дол). Якщо ж така тенденція розвитку збережеться до 2030 року, тоді «зелена» економіка сформує приблизно 10 % світової ринкової вартості. Зауважимо, що протягом останнього десятиліття концепція «зеленої» економіки стала стратегічним пріоритетом багатьох урядів.

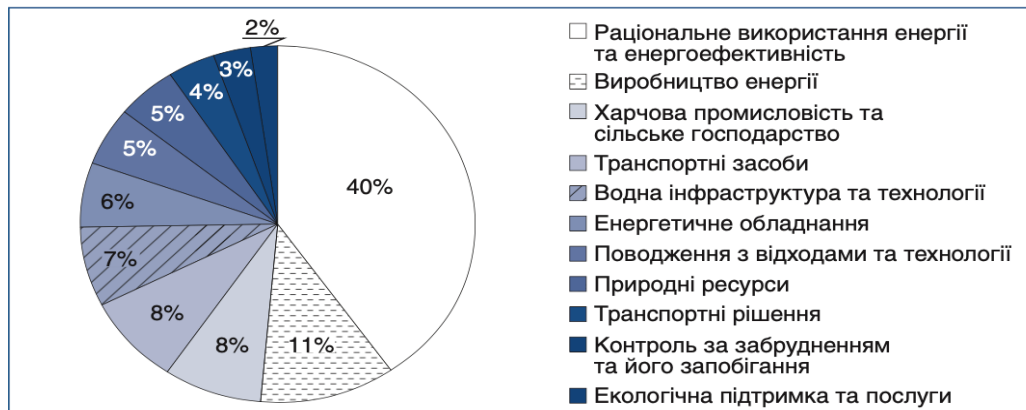

Рис. 1. «Зелена» економіка за секторами, % до ринкової капіталізації, 2017 рік [13]

Перехід до «зеленої» економіки вимагає «переформатування» фінансових систем країн у напрямі екологізації. Зокрема, капітал (і внутрішній, і зовнішній) має залучатися у проекти, пріоритетом яких є подальший розвиток відновлюваної енергетики, впровадження заходів з енергозбереження, поширення «зелених» технологій, та які сприятимуть покращенню стану навколишнього середовища і підвищенню ефективності використання природних ресурсів.

Ідея «озеленення» виробництва і технологій поширилася з глобального рівня на рівень реальних господарюючих суб'єктів, що обумовило формування нової тенденції – переміщення потоку приватного капіталу від «коричневих» до «чистих» («зелених») технологій. Проте без втручання держави цей процес не забезпечить в прийнятні терміни адекватний для вирішення завдань сталого зростання обсяг інвестицій. При цьому держава повинна виконати роль каталізатора, а не альтернативного джерела «зеленого» фінансування.

Світова практика свідчить також про важливість запровадження тенденцій екологізації економіки на місцевому рівні. Цілком погоджуємося з Галушкіною Т. П. у тому, що «незважаючи на глобальність «зеленого» мислення, «зелена» економіка орієнтує на

розвиток локального виробництва для місцевих потреб» [11, с. 23].

Поряд із «зеленою» економікою як практичним втіленням сталого розвитку набуває поширення концепція «циркулярної» економіки, яка отримала визнання після публікації доповіді «На шляху до циркулярної економіки», підготовленої Фондом Еллен Макартур (Ellen MacArthur Foundation) [14]. Зазначимо, що перша згадка про «циркулярність» економіки з'явилася 30 років тому [15], а з офіційним впровадженням у ЄС її популярність стала зростати [16]. Циркулярна економіка визначається як відновлювальна та регенеруюча економіка, спрямована на подовження максимальної корисності та цінності продуктів, компонентів і матеріалів.

Також варто приділити увагу і концепції «блакитної» економіки, яка пропагується у доповіді ЮНЕП «Зелена економіка в синьому світі» [17]. У ній акцентується увага на важливості морів та океанів для забезпечення продовольством, водою та енергією зростаючої чисельності людей, які мешкають у прибережних районах та на островах. Відповідна стратегія «Блакитного зростання», прийнята у ЄС [18], покликана сприяти економічному зростанню в морському секторі та секторі морських перевезень.

Нині у світі відбувається формування новітньої моделі економічного розвитку, що передбачає нові варіанти інноваційної політики, методи фінансового стимулювання інноваційної поведінки суб'єктів господарювання. В Україні також прийняті та діють такі важливі програмні документи у сфері кліматичної політики, як Національна стратегія управління відходами до 2030 року та Національний план управління відходами до 2030 року, Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 року, Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року та план її реалізації, Концепція «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року, Енергетична стратегія України до 2035 року, Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року та ін. Зрозуміло, що ця проблематика потребує подальших досліджень і прийняття зважених політичних рішень, однак Україна окреслила для себе перспективний план дій, приєднавшись до світових тенденцій в контексті формування внутрішньодержавної політики підтримки сталого розвитку.

Висновки. Проведене дослідження дозволило визначити, що в економічній теорії існує ряд шкіл (неокласична, посткейнсіанська, екологічної економіки), які включають розгляд питань екології в проблемне поле своїх досліджень. Це має суттєвий вплив на теорію та практику публічного управління та адміністрування. Так, неокласична школа розглядає екологічні проблеми як зовнішні ефекти, які можна усунути за допомогою податків, торгівлі дозволами. Екологічні економісти вбачають проблему в самому економічному зростанні, оскільки економіка є частиною екосистеми, а вона обмежена. Тому рішення даної проблеми полягає в обмеженні економічного зростання. Посткейнсіанці розглядають ряд проблем, що стримують «зелене» зростання, і пропонують комплекс заходів щодо їх вирішення. В якості головних проблем останні виділяють фундаментальні невизначеності і низький потік інвестицій в «зелені» проекти.

Проблеми екологізації економіки, «озеленення» виробництва і технологій поширилися з глобального рівня на рівень реальних господарюючих суб'єктів, що призвело до формування нової тенденції – переміщен-

ня потоку приватного капіталу від «коричневих» до «чистих» («зелених») технологій. Нова модель соціально-відповідального інвестування передбачає усвідомлення бізнесом його впливу на навколишнє середовище і суспільство. Втручання держави у цей процес є необхідним для забезпечення в прийнятні терміни адекватного для вирішення завдань сталого зростання обсягу інвестицій. Однак держава повинна бути регулюючим суб'єктом, виконувати роль каталізатора, а не ставати альтернативним джерелом «зеленого» фінансування.

Перспективним напрямком подальших досліджень може бути конкретизація функцій органів державної влади та органів місцевого самоврядування в процесах екологізації економіки України.

Список використаних джерел:

1. Meadows D. H., Meadows D. L., William J. R., Behrens W. The Limits to Growth. A report for the club of Romer's project on the predicament of mankind. New York: Universe Books, 1972. URL: <http://donellameadows.org/wp-content/userfiles/Limits-to-Growth-digital-scan-version.pdf> (Дата звернення: 17.09.2020).
2. Яковлев И. А., Богачёва О. В., Кабир Л. С. Теоретические концепции, обосновывающие переориентацию инвестиционных проектов в восстановление окружающей среды и «зелёную» экономику. Факторы, сдерживающие развитие «зелёных» секторов экономики» / Центр международных финансов. Федеральное государственное бюджетное учреждение «Научно-исследовательский финансовый институт». 2016. URL: https://minfin.gov.ru/common/upload/library/2018/06/main/2016_theory.pdf (Дата звернення: 17.09.2020).
3. De Steiguer J. E. Three theories from economics about the environment. 18.02.2015. URL: <http://sofew.cfr.msstate.edu/papers/9706dest.pdf> (Дата звернення: 17.09.2020).
4. Holt R. P. F., Pressman S., Spash C. L. (ed.). Post Keynesian and Ecological Economics: Confronting Environmental Issues. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2009.
5. Winnett A. Environmental economics. In: King J. E. (Ed.). *The Elgar companion to post Keynesian Economics*. Edward Elgar Publishing Ltd., 2003

6. Røpke I. The early history of modern ecological economics. *Ecological economics*. 2004. Vol. 50. Issue 3–4. P. 293–314.

7. Cavalcanti C. Conceptions of Ecological Economics: its Relationship with Mainstream and Environmental Economics. *Estudos avançados*. 2010. Vol. 24. Issue 68. P. 53–67.

8. Roodman D. M. Review of the Book «Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development» by Herman E. Daly. *Reprinted from World Watch Magazine*. 1997. P. 36–38 URL: https://earthsharing.org/library/roodman-david_review-of-herman-daly-beyond-growth-1997/?print=pdf (Дата звернення: 17.09.2020).

9. Kronenberg T. Finding common ground between ecological economics and post-Keynesian economics. *Ecological economics*. 2010. Vol. 69. Is. 7. P. 1488–1494.

10. Fontana G., Sawyer M. Towards post-Keynesian ecological macroeconomics. *Ecological Economics*. 2016. V. 121. P. 186–195.

11. Галушкіна Т. П., Мусіна Л. А., Потапенко В. Г. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні : навч. посіб. / за наук. ред. Т. П. Галушкіної. К. : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. URL: <http://www.dea.edu.ua/img/source/Book/1.pdf> (Дата звернення: 17.09.2020).

12. Green economy. The United Nations Environment Programme (UNEP). 2008. URL: <https://www.unenvironment.org/explore-topics/resource-efficiency/what-we-do/policy-and-strategy/green-economy> (Дата звернення: 17.09.2020).

13. FTSE Russel Report. *Overtaking Fossil Fuel Industry*. 08 June 2018. URL: <https://unfccc.int/news/green-economy-overtaking-fossil-fuel-industry-ftse-russel-report> (Дата звернення: 17.09.2020).

14. Towards a circular economy. Economic and business rationale for an accelerated transition. *Ellen Mac Arthur Foundation*. 2013. URL: <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/Ellen-MacArthur-Foundation-Towards-the-Circular-Economy-vol.1.pdf> (Дата звернення: 17.09.2020).

15. Pearce D., Turner R. Economics of natural resources and the environment. Baltimore MD: Johns Hopkins University Press, 1990. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2307/1242904> (Дата звернення: 17.09.2020).

doi/epdf/10.2307/1242904 (Дата звернення: 17.09.2020).

16. Closing the Loop – An EU Action Plan for the Circular Economy. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels, 2015. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0614> (Дата звернення: 17.09.2020).

17. Green Economy in a blue world. United Nations Development Programme. 2015. URL: https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/environment-energy/water_governance/ocean_and_coastalareagovernance/a-green-economy-in-a-blue-world.html (Дата звернення: 17.09.2020).

18. Initiative for the sustainable development of the blue economy in the western Mediterranean. European Commission. Brussels. 2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52017DC0183> (Дата звернення: 17.09.2020).

References:

1. Meadows, D. H., Meadows, D. L., William, J. R., Behrens, W. (1972). *The Limits to Growth. A report for the club of Romer's project on the predicament of mankind*. New York: Universe Books. URL: <http://donellameadows.org/wp-content/userfiles/Limits-to-Growth-digital-scan-version.pdf> (Last accessed: 17.09.2020).

2. Yakovlev, I. A., Bogacheva, O. V., Kabir, L. S. (2016). *Theoretical concepts justifying the reorientation of investment projects towards environmental restoration and a green economy. Factors constraining the development of the «green» sectors of the economy* / Center for International Finance. Federal State Budgetary Institution «Scientific Research Financial Institute». URL: https://minfin.gov.ru/common/upload/library/2018/06/main/2016_theory.pdf (Last accessed: 17.09.2020) [in Russian].

3. De Steiguer, J. E. *Three theories from economics about the environment*. 18.02.2015. URL: <http://sofew.cfr.msstate.edu/papers/9706dest.pdf> (Last accessed: 17.09.2020).

4. Holt, R. P. F., Pressman, S., Spash, C. L. (Eds.). (2009). *Post Keynesian and Ecological Economics: Confronting Environmental Issues*. Edward Elgar Publishing.

5. Winnett, A. (2003). Environmental Economics. In: King, J. E. (Ed.) *The Elgar Companion to Post Keynesian Economics*. Edward Elgar Publishing Ltd.
6. Røpke, I. (2004). The early history of modern ecological economics. *Ecological economics*, Vol. 50, 3, 293–314.
7. Cavalcanti, C. (2010). Conceptions of Ecological Economics: its Relationship with Mainstream and Environmental Economics. *Estudos avançados*, Vol. 24, 68, 53–67.
8. Roodman, D. M. (1997). Review of the Book 'Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development' by Herman E. Daly. Reprinted from: *World Watch Magazine*, pp. 36–38 URL: https://earthsharing.org/library/roodman-david_review-of-herman-daly-beyond-growth-1997/?print=pdf (Last accessed: 17.09.2020).
9. Kronenberg, T. (2010). Finding common ground between ecological economics and post-Keynesian economics. *Ecological economics*, Vol. 69, 7, 1488–1494.
10. Fontana, G., Sawyer, M. (2016) Towards post-Keynesian ecological macroeconomics. *Ecological Economics*, Vol. 121, 186–195.
11. Halushkina, T. P., Musina, L. A., Potapenko, V. H. (2017). *Osnovni zasady vprovadzhennia modeli «zelenoi» ekonomiky v Ukraini / za nauk. red. T. P. Halushkinoi*. K.: Instytut ekolohichnoho upravlinnia ta zbalansovanoho pryrodokorystuvannia. URL: <http://www.dea.edu.ua/img/source/Book/1.pdf> (Last accessed: 17.09.2020) [in Ukrainian].
12. *Green economy: The United Nations Environment Programme (UNEP)*. (2008). URL: <https://www.unenvironment.org/explore-topics/resource-efficiency/what-we-do/policy-and-strategy/green-economy> (Last accessed: 17.09.2020).
13. *Overtaking Fossil Fuel Industry: FTSE Russel Report*. (2018). URL: <https://unfccc.int/news/green-economy-overtaking-fossil-fuel-industry-ftse-russel-report> (Last accessed: 17.09.2020).
14. Ellen Mac Arthur Foundation. (2013). *Towards a circular economy. Economic and business rationale for an accelerated transition*. URL: <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/Ellen-MacArthur-Foundation-Towards-the-Circular-Economy-vol.1.pdf> (Last accessed: 17.09.2020).
15. Pearce, D., Turner, R. (1990). *Economics of natural resources and the environment*. Baltimore: Johns Hopkins University Press. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2307/1242904> (Last accessed: 17.09.2020).
16. *Closing the Loop – An EU Action Plan for the Circular Economy*. (2015). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0614> (Last accessed: 17.09.2020).
17. UNDP. (2015). *Green Economy in a blue world: United Nations Development Programme*. URL: https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/environment-energy/water_governance/ocean_and_coastalareagovernance/a-green-economy-in-a-blue-world.html (Last accessed: 17.09.2020).
18. European Commission. (2017). *Initiative for the sustainable development of the blue economy in the western Mediterranean*. Brussels. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52017DC0183> (Last accessed: 17.09.2020).

Стаття надійшла до редакції 1 жовтня 2020 р.